

Elfde bijbelstudie over Galaten 4:21-27 – hoofdstuk 14 en 15 van ‘Tot vrijheid geroepen’, bijbelstudies over de Galatenbrief, van ds. W. Harinck

1. Zingen: Ps. 119:39 en 41.
2. Gebed
3. Lezen: Gen. 16:1-5, Gen. 21:1-5, Galaten 4:19-27
4. Welkom en mededelingen

Inleiding

1. Paulus leek met zijn woorden vanaf Gal. 4:19 (citeren) het eindpunt te naderen van zijn vlammend betoog tegen de Galatiërs. Hij heeft enkele hoofdstukken lang het ene na het andere argument als het ware ‘afgevuurd’ op de Galatiërs die er wel wat voor voelden zich te laten besnijden. Dat hadden Joodse christenen die ná Paulus tot hen waren gekomen, immers betoogd. Je bent pas echt een goede christen als je je laat besnijden. Dan hoor je echt bij het verbond dat de Heere met Abraham sloot. Dan ben je pas echt een zoon van Abraham. Bovendien – als je je laat besnijden, sta je als christen en als christengemeente niet zo alleen. Dan kun je namelijk zeggen dat je eigenlijk ook een vorm van jodendom aanhangt. En Joden werden in het Romeinse rijk wel niet zo bemind, maar ze werden toch erkend en in zekere mate beschermd. Als je christen was, stond je persoonlijk en als gemeente helemaal alléén in een heidense wereld. Dan was je echt een outcast, en dan dreigde er al snel vervolging... Het leek dus allemaal vrij onschuldig – je bleef christen, maar door de besnijdenis was je toch ook een beetje een Jood, en dan werd je beschermd.

2. Door de inspiratie van de Heilige Geest mocht Paulus deze listige aanslag van de vorst der duisternis doorzien! Hij doorzag scherp de consequenties van dat plan. Daarom ging hij er in deze brief aan de Galaten ook zo fel tegenin. Dat hebben we in het vorige seizoen met elkaar overdacht en besproken. Maar nu lijkt Paulus tot een eind te komen met zijn argumenten. We hebben het de laatste keer in het vorige seizoen gezien dat hij de Galaten vanaf vers 19 heel vertrouwelijk gaat toespreken. Hij noemt hen daar vol liefde ‘mijn kinderkens’, met wie hij medelijden heeft en die hij op de goede weg terug wil brengen. Daarom zou hij, vers 20, ook zo graag bij hen willen zijn. Dan zou ik, zegt hij, mijn stem willen veranderen. Ik heb jullie nu scherp moeten vermanen, maar als ik bij jullie was, zou ik met een stem vol liefde willen smeken: keer niet op deze manier terug tot de wet, want dat is een verloochening van het Evangelie van vrije genade.

3. Maar dan voert Paulus – en nu zijn we bij het tekstgedeelte dat we vandaag bespreken – toch weer een nieuw argument aan. Hij vraagt in vs. 21: Jullie willen zo graag onder de wet zijn, maar ‘zegt mij’ – kennen jullie de wet eigenlijk wel? Dat lijkt een verwarrende vraag, maar Paulus maakt hier gebruik van een andere betekenis van het woord ‘wet’. De wet wil zeggen: de Tien Geboden, en verder alle geboden en verboden die Mozes in opdracht van God aan het volk Israël had gegeven. Maar ‘wet’ wil ook zeggen: alle vijf de boeken van Mozes, met alle geschiedenissen daarin over de aartsvaders. In vs. 22 gebruikt Paulus het woord ‘wet’ in deze tweede betekenis. Met andere woorden: kennen jullie de boeken van Mozes wel? En zo komt hij bij Abraham, de aartsvader, de vader van de gelovigen. Hij had al eerder in zijn brief met nadruk over hem gesproken, maar nu komt hij nog een keer op hem terug. Jullie moeten weten, zegt hij, dat Abraham twee zonen had – één uit de dienstmaagd en één uit de vrije. De dienstmaagd is Hagar en de vrije is Sara, de wettige vrouw van Abraham. Zij is de vrije, dat wil zeggen: ze heeft het in de tent van Abraham voor het zeggen, ze mag ook gebieden over haar slavin, over Hagar, een jonge Egyptische vrouw. Deze slavin was waarschijnlijk meegekomen vanuit Egypte, toen Abraham door de farao was weggestuurd, nadat hij ontdekt had dat Sara niet zozeer de zuster maar de vrouw van Abraham was. Dat was een dieptepunt in het leven van Abraham. En door deze meegebrachte slavin komen er door de eigen schuld van Abraham en Sara opnieuw grote problemen.

4. We kennen de geschiedenis, dus daar hoeven we niet over uit te weiden. Op voorstel van Sara en met instemming van Abraham verwekt Abraham uit de slavin Hagar een kind – een kind dat, zoals in die

tijd volkomen normaal was, dan als kind van Sara kon doorgaan. Maar de Egyptische Hagar houdt zich niet aan die regel en beschouwt zichzelf als de moeder. Dat zorgt voor moeilijkheden tussen vrouwe Sara en slavin Hagar. Het is dan ook niet de weg die de Heere wil – Hij heeft aan **Sara** een kind beloofd. En Gods beloften falen nooit! Op Gods tijd krijgt Sara haar kind, een zoon die haar heeft doen lachen, eerst in ongeloof, later in geloof – Izak. Nu groeien er twee kinderen op in de tent van Abraham en Sara. Een kind van de slavin, de dienstmaagd, en een kind van de vrije.

5. Er is dus een groot verschil in de geestelijke afkomst van beide zonen. Dat formuleert Paulus in vs. 23: ‘maar gene die uit de dienstmaagd was, is naar het vlees geboren geweest; doch deze, die uit de vrije was, door de beloftenis’. Het kind van de dienstmaagd, Ismaël, was ‘naar het vlees’ geboren – dat ging langs een weg van berekening, van zondig en ongelovig vooruitgrijpen op de belofte die God aan Sára beloofd had. Het was een vleselijke, zondige overweging die Sara en Abraham ertoe gebracht had, om de nog jonge en vruchtbare Hagar in te schakelen. De Heere laat Zich geen weg voorschrijven. Izak daarentegen is ‘naar de Geest’ geboren, ‘naar de beloftenis’ – zoals God beloofd had. Dat is het principiële verschil tussen deze beide zonen van Abraham. Dat Ismaël ‘naar het vlees’ geboren is, wijst niet alleen op zijn verwekking, maar vooral naar de motieven die geleid hadden tot zijn geboorte. Het is het ongeloof dat Sara tot haar voorstel brengt en Abraham laat uitvoeren. Ismaël wordt geboren vanuit puur vleselijk en menselijk geredeneer. Het vlees heeft hier de notie van de gevallen mens, het wijst op het vleselijk handelen als gevolg van gebrek aan geloof. Izak wordt 13 of 14 jaar later verwekt en geboren op Gods manier, namelijk ‘door de belofte’ – het kan niet en het gebeurt toch! Het leek zó dwaas, dat er om gelachen kon worden. De schrijver van de Hebreeënbrief schrijft in hoofdstuk 11: Door het geloof (in de belofte, en niet door het betrouwen op eigen werken) heeft ook Sara kracht ontvangen om zaad te geven en boven de tijd van haar ouderdom heeft zij gebaar; overmits zij Hém getrouw heeft geacht Die het beloofd had (ze heeft zich vastgeklampt aan het Woord van God alleen). Daarom zijn ook van één en dat een verstorvene zovelen in menigte geboren, als de sterren des hemels en als het zand dat aan de oever der zee is, hetwelk ontelbaar is (Hebreeën 11:11-12). Met andere woorden: God heeft, dwars door de onmogelijkheid, Zijn Woord en Zijn belofte vervuld.

6. Paulus vertelt deze geschiedenis uiteraard met een bedoeling. Nu de Galaten zo bezig zijn om zonen van Abraham te worden, moeten ze wel weten en beseffen dat het een groot verschil maakt of je zoon wordt uit de vrije of uit de slavin, door Gods belofte of door eigen menselijk werken. Willen ze bij een slavenvolk gaan horen of bij een vrij volk? Dat is het verschil tussen de slavernij van de wet en de Evangelieprediking van de belofte. De judaïsten kunnen zeggen: Wij zijn de echte zonen van Abraham, maar het antwoord van Paulus is eenvoudig: Dat was Ismaël ook! Gaan de Galaten nu kiezen voor het vlees of voor de belofte? Daar gaat het in vs. 23 om.

7. Vanaf vs. 24 gaat Paulus deze geschiedenis nog wat verder uitdiepen. Deze geschiedenis gaat over dingen die een andere betekenis hebben, zegt hij. Want, en dan komt er een heel moeilijke zin: ‘Want deze zijn de twee verbonden; het ene van de berg Sinaï tot dienstbaarheid barende, hetwelk is Hagar. Want dit, namelijk Hagar, is Sinaï, een berg in Arabië en komt overeen met Jeruzalem dat nu is en dienstbaar is met haar kinderen.’ Hoe leg je dit goed uit? Natuurlijk heb ik de commentaren gelezen, en daar staan heel nuttige dingen in. Maar in een preek van ds. IJsselstein over deze pericoop vond ik een heel mooie en ook eenvoudige uitleg. Die geef ik nu maar even door. Het gaat hier dus, zegt ds. IJsselstein, om twee verbonden. Je zou kunnen zeggen: twee manieren van staan tegenover God. Van het eerste verbond, van die eerste betrekking noemt Paulus drie dingen. De berg Sinaï, de slavin Hagar en het Jeruzalem dat nu is. Paulus zegt: die drie komen overeen. Daar kun je een is-gelijk-teken tussen zetten, tussen de wet van Mozes, Hagar en Jeruzalem dat nu is. De wet van Mozes, gegeven op de Sinaï, was niet in staat om te redden. Die was niet in staat om de zaligheid te geven. Dat was geen weg ten leven. De wet zei wel: Doe dat en gij zult leven, maar dit was een geblokkeerde weg. En alle pogingen om aan de wet te voldoen waren en zijn gedoemd te mislukken. Bovendien was het een slavendienst. Paulus heeft in Galaten 3 gezegd dat de wet ons bewaard en opgesloten had in de gevangenis, terwijl hij

ons tot de dood had veroordeeld. En daar komt nóg wat bij: deze wet is gegeven op de Sinai! Ja, zegt Paulus, dat is een berg in Arabië; niet in het land Kanaän, niet in het beloofde land. Het was het land van de Arabieren. De wet van Mozes = Hagar, die een leven leidt in slavendienst = Jeruzalem en haar kinderen, het Jeruzalem dat Christus heeft afgewezen; Jeruzalem dat dienstbaar is, buigend en kreunend onder de wet die niet in staat is om zalig te maken. Het zal je maar gebeuren. Je bent een vrome, godsdienstige Jood. Je houdt je netjes aan de ceremoniële wetten van Mozes. Je bent niet ontevreden. En dan komt Paulus hier (en dat voelt als een dolksteek) en zegt: ‘De wet die u dient, daar worden slavenkinderen uit geboren. En als je je hoop stelt op die wet, dan kun je wel zeggen dat je een kind van Abraham bent, maar dan ben je een kind van Hagar! Dan ben je geen ware Israëliet, dan ben je iemand uit Arabië.’ Je bent trots op iets dat je denkt te zijn (Jood), maar je bent het niet, want Hagar is je moeder. En dat betekent dat je de wet dient. Dan ben je een zoon van de slavin.

8. Maar, vers 26: ‘Jeruzalem dat boven is, dat is vrij, hetwelk is ons aller moeder.’ Jeruzalem wordt hier als een moeder aangeduid. Dat beeld was in het Oude Testament heel bekend. Het gaat hier om twee verbonden, twee betrekkingen, twee verhoudingen tot de Heere. Tegenover slavernij staat vrijheid. Maar ook dit is weer een moeilijke zin. Want als u goed leest, gaat dit niet om de tegenstelling van Jeruzalem dat nu is en Jeruzalem dat straks is, maar de vergelijking is moeilijker. Jeruzalem dat nu is, gaat over *tijd*. Jeruzalem dat boven is, gaat over *plaats*. Het Jeruzalem van nu heeft Christus verworpen; dat Jeruzalem is niet meer de moeder van de gelovigen, maar van de ongelovigen. Paulus zegt: U moet het niet verwachten van het ‘Jeruzalem van nu’, maar van het ‘Jeruzalem dat boven is’. Dat woord doet denken aan de hemelvaart. De verhoogde Heere Christus is naar de hemel gegaan en vandaaruit werkt Hij door Zijn Heilige Geest onder Joden en heidenen. Waar het hier om gaat, is dat de verhoogde Koning, de Heere Jezus Christus, Zijn Heilige Geest gegeven heeft en dat dus alle geestelijke zegen van boven, vanuit de hemel, komt. Leven wekkend, leven vernieuwend. De Heilige Geest werkt van bovenaf, vanuit de hemel, vanuit Jeruzalem dat boven is. Op de aarde worden slavenkinderen gemaakt. Maar van bovenaf, van het Jeruzalem dat boven is en waar de Koning zetelt, worden echte kinderen geboren. En dat werk gaat door... Als door een wonder van de hemel. Van bovenaf geboren, opnieuw geboren, wederom geboren. Levend gemaakt, nieuw gemaakt. Het doet denken aan wat de Heere Jezus tegen Nicodemus zei in Johannes 3: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: tenzij dat iemand wederom (letterlijk staat er: van bovenaf) geboren wordt, hij kan het Koninkrijk van God niet zien. Want wat uit vlees geboren is (menselijk inzicht, menselijke prestatie) dat is vlees, maar wat uit de Geest (van boven af) geboren is, dat is Geest. Dan ben je echt kind van God. Verwonder u niet, zegt de Heere Jezus, dat ik gezegd heb: u moet wederom geboren worden. Je wordt een echt kind van Abraham, je wordt een echt kind van God door een Godswonder uit de hemel. Daar komt geen mensenhand aan te pas. En zo is het en zo blijft het. Al ons werken loopt dood, net als bij Abraham en Sara. Het wordt steeds onmogelijker. Totdat, net als bij Abraham en Sara, God ingrijpt van de hemel, uit het Jeruzalem dat boven is, en Zijn Woord vervult. In die weg krijgt God alleen de eer en krijgen wij de zaligheid. In de weg van het wonder, in de weg van vrije en eeuwige genade bij God vandaan.

9. Paulus zegt in vers 27 – en dan haalt hij Jes. 54:1 aan: ‘Want er is geschreven: Zijt vrolijk, gij onvruchtbare die niet baart, breek uit en roep, u die geen barensood hebt, want de kinderen der eenzame zijn veel meer dan degene die de man heeft.’ Die woorden van Jesaja slaan op de ballingschap. Jeruzalem lag in puin; het was een woeste puinhoop geworden, zonder inwoners. Maar juist daar waar mensen het niet meer verwachten, wil God op Zijn wijze leven en toekomst geven. In die donkere nacht van de ballingschap klinkt, net als toen bij Abraham, de belofte van God. Niets is er van te zien. De straten van Jeruzalem zijn leeg. De stad is verwoest. Kinderen zijn er niet meer. Maar dit is de belofte: Jeruzalem zal opnieuw geboren worden, door een wonder van God uit de hemel. Er komt geen mensenhand aan te pas. Maar God belooft het en al wat God ooit beloofd heeft, zal bestaan. Gods belofte gaat het winnen van ons werk. Dit hemelse Jeruzalem baart nog steeds vrije zonen en dochters. Zij is de moeder van allen die geloven in Jezus Christus. Dit hemels Jeruzalem is het begin van de vervulling van de nieuwe

schepping. Dit hemelse Jeruzalem heeft het huidige Jeruzalem van haar plaats verdrongen. Het aardse Jeruzalem is door de verwerping van de Messias, Sinaï geworden, maar het hemelse Jeruzalem is de moeder van alle gelovigen.

10. De al genoemde preek van ds. IJsselstein sluit dan ook als volgt af: U ziet het in gedachten ondertussen voor u: groter en wijder wordt de tent van Abraham. Joden en heidenen worden toegebracht. En dat is geen product van menselijke inspanning, van menselijke inzet of van samenwerken. Maar dat is (en dat zei Jesaja destijds al, en dat zegt Paulus hier), dat is genade. Jesaja mag profeteren: ‘Want voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten (toen het zo onmogelijk werd, toen u de weg niet meer wist), maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen. In een kleine toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij over u ontfermen, zegt de HEERE, uw Verlosser’ (Jesaja 54:7-8).

Zingen: Ps. 93:4.